

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. Dr. phil. *Harry Andersen*: Runeindskriften paa Guldhornet fra Gallehus.
2. Folketingsmand, Statsrevisor *I. S. Vanggaard*: Den sønderjydske Fond.
J. Lauritzen: Aaret 1838.

Nr. 7. 14. Aarg.

1. Januar 1938.

Sønderjyllands Kredittforening

Haderslev

Den Nordslesvigske Folkebank

Aktieselskab - Aabenraa - oprettet 1872

Aktiekapital Kr. 1.000.000,—.
Reserver ca. Kr. 500.000,—.

GRAM

KØLEANLÆG

for ethvert Formaal

Brødrene Gram A/s
VOJENS.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni A/s

København
Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for
A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør
Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.
Frederiksgade 37-39. Tlf. 59.
Odense.
Jernstøberier.

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.
Kontor: Parkallé 15,
Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.
Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Graasten Bank A/s

Kontortid 9—12 & 2—5
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.
Kontortid: 10—1 og 2¹/₂—5¹/₂.

Forlang **Gulvtæpper**
fra
Sønderjydske Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10—12 og 2—4.

VEJEN.

Andelsselskabet Odense

Eksportslagteri ODENSE

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

Kuranstalten

Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE
træffes pers. Tlf. 514: 11-12.
Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab
ODENSE

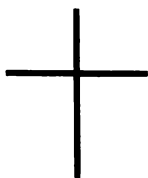
AKTIESELSKABET

Svendborg
Øxenbjerg

Dampmølle
Svendborg.

Sønderjydske Teglundindustri

Nordre Fasanvej 127
Telf. C. 4520 — Taga 1700 —
Taga 1717 — København N.
Facadesten, flammede Sten,
Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler.

Medens dette Hefte er i Trykken, modtager vi Meddelelse om, at vor fleraarige Annoncerepræsentant, Hr. H. M ø n s t e d, pludselig er afgaaet ved Døden som Følge af en Hjertelammelse.

I Mindet om godt Samarbejde.

Redaktionen af Sønderjydsk Maanedsskrift.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“
og tegn Abonnement paa
„Sønderjydsk Maanedsskrift“

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Tønder

Postgiro Nr. 9816

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, i Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen i Tønder Kr. 1,50.

INDREGISTRERET
VAREMÆRKE

**HEDOBALD
PETERSENS EFTF.**

VINE
SPIRITUOSA

CENTRAL
3487 - 10496 - 10498
ST. KONGENSGADE
KØBENHAVN

Crown Sercial
- MADEIRA

- - med den
røde Streg!

100%

DANSK

A/S CROWN GUMMED PAPER
FINSSENSVEJ 39 KØBENHAVN F.

A. Axelsen & Co.

Veksel- og Bankforretning
Frederiksberggade 14 København K.

Dansk Eternit-Fabrik A/S
Aalborg

Telf. 4800

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn

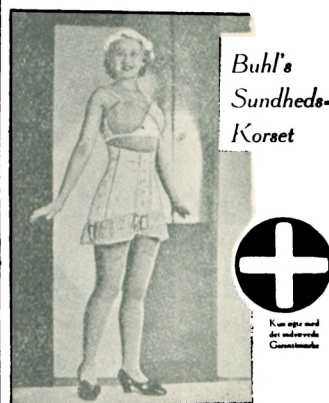
RANDERS

Fritz Heimbürger,

Juvelerer, Guld- og Sølvsmide,
Medaille- og Gravør-Værksted

Største Leverandør af Foreningsemblemer og Sportspræmier.

Købmagergade 63 og 65. Telf. 7730.
København K.

Buhl's
Sundheds-
Korset

Kan også send
det indsendte
Garantibeleg

**NORDISK
KORSETFABRIK**

Amaliegade 37 - København K - Telefon 11 328

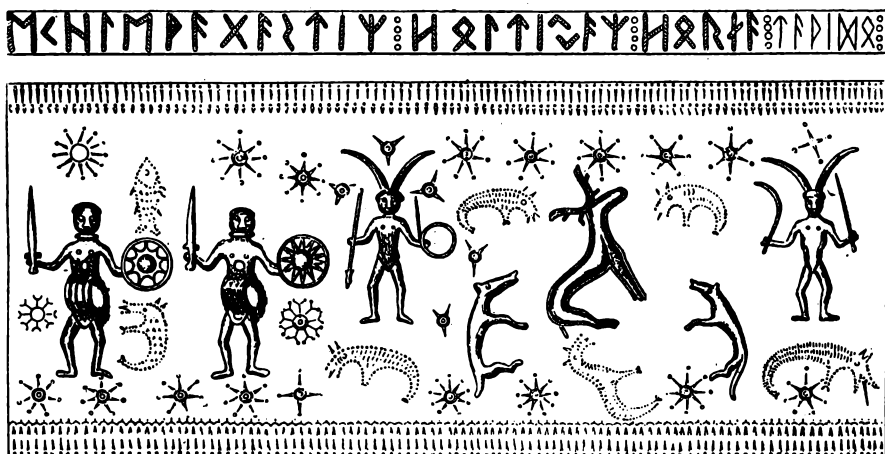
Det kgl. oktr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

- tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K.
Telf. Cent. 447

Runeindskriften paa Guldhornet fra Gallehus

En orienterende Oversigt

Af Dr. phil. *Harry Andersen*, København.

Runeindskriften paa det berømte Guldhorn fra Gallehus ved Møgeltønder formaar stadig at sætte Sindene i Bevægelse. I de sidste Aar har nordiske Sprogforskere og Arkæologer gentagne Gange behandlet Indskriften og selve Hornet og dets Udsmykning. Og de tyske Runologer har ogsaa rettet deres Søgelys mod de gamle Runer. En Gennemgang af de mange videnskabelige Diskussioner om denne Indskrift fra Bredsdorffs Tydning 1836 til 1936¹⁾ vilde være ensbetydende med, at man skulde skrive et fængslende Afsnit af Runologiens Historie, dens enestaaende Fremskridt. Rummer denne tilsyneladende saa klare og gennemskuelige Indskrift flere Problemer? Har Forskerne sagt de sidste Ord?

Det skal være Formaalet med denne Artikel at gøre Rede for, hvad Runologer og Arkæologer nu mener om Indskriften paa Guldhornet fra Gallehus.

Indskriften lyder saaledes:

ekhlewagastiR holtijaR horna tawido.

I Almindelighed dateres den til det 5. Aarhundredes Begyndelse (ca. 400), til det Tidsrum, som i den nordiske Sproghistorie kaldes for Urnordisk (ældre Urnordisk).²⁾

Den berømte, danske Runeforsker **L u d v i g W i m m e r** udtalte 1901 i sin Oversigt »Sønderjyllands Runemindesmærker«, at »betydningen af den runeindskrift, der er ristet langs med det sidst fundne horns øverste rand, i det hele og store er fuldkommen klar« (p. 18 f.). Trods Klarheden har Indskriften dog givet Anledning til lærde og lærerige Undersøgelser efter 1901.

Ordet **hlewagastiR** opfattede Wimmer som et Personnavn med Betydningen: Gæsten, den fremmede, som søger Læ, Beskyttelse. Den tyske Forsker **F. B u r g** og den kendte, danske Dialektforsker **Dr. Marius Kristensen** har for en Del Aar siden fremsat den Opfattelse, at Navneleddet **hlewa-** ikke betyder Læ, men at det svarer til det græske Ord *kléos* Berømmelse (af et indoeuropæisk **klevos*). Et Navn, der i Betydning fuldstændig svarer til **hlewagastiR**, er det græske *Kleoxenox*. Det maa siges, at det nu er den almindelige Mening, at denne Opfattelse er den rigtige.³⁾

Wimmer læste ikke **holtijaR**, men — hvad der har været den gængse Læsemaade til ca. 1923 — **holtingaR**. Den svenske Runolog **O t t o v o n F r i e s e n** mener at have godtgjort, at den Rune, som man har læst som *ng* (d. v. s. de to Lyde *n + g*) er en *j*-Rune i dette Ord og en lang Række andre i de urnordiske Indskrifter.⁴⁾ De fleste Forskere synes at have sluttet sig til von Friesens Opfattelse; det kan f. Eks. nævnes, at den norske Sprogforsker **M a g n u s O l s e n**, der har været en Modstander af den gennemførte *j*-Læsemaade, for nylig (1936) er gaaet over til von Friesen.⁵⁾ **J o h s. B r ø n d u m - N i e l s e n** holder i sin »Gammeldansk Grammatik« en Dør aaben til den gamle Læsemaade, idet saavel **holtijaR** som **holtingaR** nævnes som mulige Tolkninger; det samme gælder den norske Sprogforsker **D. A. S e i p i** hans norske Sproghistorie.⁶⁾ De tyske Runologer synes at følge von Friesen. Ordets Betydning skal vi vende tilbage til.

I 1929 fremsatte den norske Keltolog **Carl Marstrander** en revolutionerende Opfattelse af Indskriftens sidste Ord: der skulde læses **alawido**, som skulde betyde indviede.⁷⁾ Men allerede 1930 blev Marstrander imødegaaet af den svenske Sprogforsker **E l i a s W e s s é n**, som bestemt hævdede den gamle Læsemaades Rigtighed og knyttede nogle interessante Bemærkninger til Betydningen af **tawido**; dette mente Wimmer betød gjorde, men **V i l h. T h o m s e n** søgte 1899 at vise, at Verbet **taujan* i Overensstemmelse med gotisk *taujan* maatte betyde bearbejde, gøre færdig, udstyre. I 1936 har den unge, danske Runolog **E r i k M o l k t e** mere indgaaende end Wessén og paa overbevisende Maade paavist, at Marstrandens Opfattelse ikke kan være rigtig. Og med Støtte af **Marius Kristensen** fastslaas det, at Wesséns teoretiske Opfattelse af det germanske Verbum *taujan* = frembringe ved Hjælp af Redskab kan bevises ud fra Gotisk, hvad **Vilh. Thomsen** har oversat.⁸⁾

Som det ses: der har været nok af Problemer hvad Tolkningen af de enkelte Ord angaar. Men nu til Oversættelsen, hvad betyder de ærværdige Runer, dette »Glimt fra Oldtidsage«. Den geniale, norske Sprogforsker **S o p h u s B u g g e** — hvis Tolkning fra 1865 med Modifikationer stadig staar ved Magt — oversatte Guldhornsindskriften: Jeg Lægæst fra Holt (eller Søn af Holt) gjorde Hornene

(Hornet?).⁹⁾ Wimmer mente, at **holtingaR** var et saakaldt Patronymikon = Holtes Ætling (næppe Søn).¹⁰⁾ Den svenske Sprogforsker A. Noreen oversætter 1923 i sin gammelislandske Grammatik: Ich Hlégestr aus Holt (d. h. Holstein) stellte das Horn her. Noreen gør sig altsaa til Talsmand for den Opfattelse, at Lægæst stammer fra Holsten (det gamle Navn paa Holstenerne er oldhøjtysk *holtsati*). Hertil siger von Friesen: Noreens Opfattelse er muligvis rigtig, men **holtijaR** kan ogsaa betyde et andet Sted, som hedder *Holt*. Den svenske Sprogforsker Z a c h r i s s o n — som henviser til von Friesens Opfattelse — oversætter **holtijaR** ved »woodlander« Skovboer eller i hvert Fald: en Mand fra et Sted kaldet *Holt*. Ordet *holt*, Lund, lille Skov etc. kendes fra nordiske (især svenske) Stednavne, sammenlign f. Eks. dansk *Holte* i Nordsjælland. Efter Marstrandens Opfattelse betyder Ordet snarest Søn af *Holt* (Ordet har Bogstavrim med **hlewagastiR**). Den unge, tyske Sprogforsker H e l m u t h A r n t z, Forfatteren til en ny Runehaandbog »Handbuch der Runenkunde« (1935) oversætter »aus Holt (Holstein)«. Den tyske Filolog K o n s t a n t i n R e i c h a r d t oversætter i sin lille Runehaandbog »aus Holt«. Erik Moltke slutter sin Undersøgelse af Guldhornsindskriften med at fastslaa, at »den eneste mulige oversættelse« er:

Jeg Lægæst, Holtes Søn, gjorde Hornet.

Han slutter sig altsaa til Marstrandens Opfattelse.¹¹⁾

Vi ser, at Forskerne er standset ved to Muligheder: **holtijaR** (ældre Opfattelse **holtingaR**) maa betyde enten Manden fra Holt eller Holtes Søn (eller Ætling). **hlewagastiR** har enten villet sige, hvor han er fra, eller hvem han er Søn (eller Efterkommer) af.

Nu er Forholdet det, at *o*-Vokalen i **holtijaR** driller; man skulde vente et *u*. Efter den herskende Opfattelse kan dette forklares derved, at det Ord, som **holtijaR** er afledt af, meget tidligt har haft Overgangen *u* til *o* (saakaldt *a*-Omlyd): **hulta* til **holta*, sml. oldnordisk *holt*, dansk *Holt* og svensk *hult*, i Stednavne eller et Mandsnavn *Holti* med *u* til *o*. D. A. Seip finder det sandsynligt, at Guldhornsindskriften giver os Oplysning om den først kendte Dialektforskell i de nordiske Sprog.¹²⁾ Den, der sidst har udtalt sig om Betydningen af **holtijaR**, er mig bekendt den fremragende, norske Sprogforsker M a g n u s O l s e n; han udtaler: Med sikkerhet kan man ikke avgjøre spørgsmålet om grunnordet til **holtijaR** er et mansnavn (= *Holti*, navn på en islandsk landnåmsmann og på flere nordmenn i middelalderen, ogsaa gammelsvensk i formene *Holte*, *Hulte*), eller et stedsnavn (*Holt*). Men han hælder til Opfattelsen Holtes Søn. Magnus Olsens Redegørelse, som er meget subtil (der opstilles en Forskel mellem et **holtijaR**, Holtes Søn, og et **hultiaR*, Mand fra Holt), kan jeg ikke komme nærmere ind paa her; saa meget skal dog siges: den er særdeles interessant, men virker ikke overbevisende og vil højst sandsynlig møde Modstand hos de nordiske Sprogforskere.¹³⁾

Nogle — i øvrigt uafsluttede — Overvejelser netop over Ordet **holtijaR** har ført mig til den Opfattelse, at Ordets egentlige Tydning ikke er fundet. Vokalen *o* (den analogiske *a*-Omlyd) i Forbindelse med Ordets Dannelsesmaade (*-ijaR*) er ikke paa nogen Maade

sandsynlig. Det er ikke Stedet her i denne Oversigt at gaa ind paa dette Forhold, men jeg vil ikke undlade at gøre opmærksom paa, at der endnu er sproglige Problemer ved Guldhornsindskriften. Jeg vil altsaa modificere Erik Moltkes Ord og oversætte: Jeg Lægæst (»Berømmelses-Gæst«), *HoltijaR*, lavede Hornet.

Afgørende ved Opfattelsen af denne Indskrifts rette Betydning har Ordet *tawido* været. Naar Vilh. Thomsens Mening om dette Ord er tilbagevist, og naar Marstrandens Læsning *alawido* ikke er rigtig — ja, saa vil det sige, at Lægæst selv har lavet Hornet. Indskriften er en Mesterformular af »den almindeligste slags såvel i græske og latinske (oldtids)indskrifter som i vikingetidens runeindskrifter«. Den er en Kunstners Signatur. Den eneste sikre Mesterformular fra urnordisk Tid er netop Indskriften paa Guldhornet. Ordstillingen: Jeg+Navn+Udsagnsord hører til de almindeligste i Urnordisk.¹⁴⁾ Erik Moltke mener, at Lægæst selv har ristet Runerne, men derfor behøver han ikke at have været runekyndig. Moltke har for de saakaldte Runebrakteaters Vedkommende givet gode Grunde for, at de næsten altid har krævet to Personer: en Guldsmed og en Runemester.¹⁵⁾ Lægæst har været en meget dygtig Guldsmed, han har været Kunstner i sit Fag, men han har ikke været en lige saa dygtig Runerister, han har ikke »beregnet pladsen til indskriften så omhyggeligt, at alle runerne kunde blive dobbeltkonturerede og skraverede; til *tawido* var der kun plads, når runerne blev enkeltstregede; men denne mangel på passer og målebånd, når det drejer sig om indskrifter såvel på veludførte stene som på smykker, er så almindelig, at den ikke kan vække forundring.¹⁶⁾

Vi har allerede gentagne Gange nærmet os et Spørgsmaal af fundamental Art, og nu vil vi stille det klart og tydeligt: i hvilket Sprog er Guldhornsindskriften ristet? Nogle vil maaske synes, at dette Spørgsmaal er overflødigt, Indskriften maa da være Nordisk paa et meget gammelt Trin: Stammevokalerne er bevaret (*hlewa-*, *-gastiR*, *holtijaR*, *horna*), i *tawido* 1. Person Ental Datid af **taujan* er Lydforbindelsen *-iw-* bevaret, og vi har langt *o* (paa et senere Sprogtrin bliver dette til *a*). Formen *ek*, Indskriftens første Ord, stemmer med oldnordisk *ek* og gammel(sønder)jysk *æk* og sønderjysk *æ*¹⁷⁾. To Ord ender paa *-R*, en særlig Lyd, som langt senere i Nordisk faldt sammen med det almindelige *r* (til (-)*gastiR* svarer oldnordisk *gestr*).

Det er ikke alle, der har syntes og synes, at det er saa selvfølgeligt, at Sproget paa Guldhornsindskriften er Nordisk paa et gammelt Trin, nær ved det fællesgermanske Sprog. Allerede i Slutningen af forrige Aarhundrede rettede forskellige tyske Sprogforskere Indvendinger mod den gængse Opfattelse og gjorde sig til Talsmænd for den Opfattelse, at man slet ikke kan opstille en Sprogform, som kan kaldes gammelt Urnordisk; det er identisk med Fællesgermansk. Og desuden, at de ældste Runeindskrifter i Jylland ikke uden videre er nordiske, men maa tilskrives Vestgermaner og Anglofriser. I de allersidste Aar møder vi stadig disse Tanker hos tyske Sprogforskere. Den unge, tyske Sprogvidenskabsmand og Runolog Helmut Arntz siger om Guldhornsindskriften »wohl ang-

lisch«. ¹⁸⁾ Og for nylig har Arntz udtalt følgende om Guldhornet: Ich glaube allerdings mit Mackeprang und Erik Moltke, dass man die alte Lesung ek hlewagastiz holtijaz horna tawido, ich Hlewagast, der Holte, habe das Horn verfertigt, beibehalten n.uss. Wäre es gerechtfertigt, holtijaz als »Mann aus Holstein« zu fassen (das alte *Holtsati*), so läge es am nächsten, auch Gallehus den Angeln zuzuweisen, keinesfalls den Dänen. Aber selbst wenn wir diese Deutung von *Holtijaz* als unsicher bezeichnen (es konnte auch ein Patronymikon sein), so bleibt doch nicht der geringste Grund für dänische Zugehörigkeit. ¹⁹⁾

I 1928 skrev den finske Sprogforsker T. E. Karsten, Forfatteren til det udmærkede Værk om Germanernes Sprog og Kultur, en Afhandling, som man i Diskussionerne om disse Forhold ikke kan komme udenom, den hedder »Var det äldsta urnordiska runspråket samgermanskt?«. Karsten opponerer mod de tyske Sprogforskere, bl. a. mod G. Neckel, som i Tyverne har været inde paa Spørgsmaalet om Fællesgermansk og Urnordisk. ¹⁹⁾ De tyske Runologer gengiver nu Runen R med z (d. v. s. stemt s) paa de ældste urnordiske Indskrifter, saaledes f. Eks. Arntz (Grundformen til Ordet Gæst er **gastiz*, sml. gotisk *gasts* med Svind af i og z til s): *hlewagastiz, holtijaz*. Denne Gengivelse kan ikke uden videre betegnes som korrekt, Moltke har den rigtige Gengivelsesmaade: baade R og z nævnes. Man ved ikke bestemt, hvornaar Overgangen af z til R er foregaaet i Nordisk. Johs. Brøndum-Nielsen skriver i sit grundlæggende Arbejde »Gammeldansk Grammatik«: Overgangen z til R giver sig ikke Udtryk i Skrift og ligger sandsynligvis ogsaa forud for de ældste urnordiske Runeindskrifter Tid. ²¹⁾ Karsten diskuterer Tidspunktet for Overgangen af z til R og slutter sig til den Opfattelse, at den er foregaaet i det 6. Aarhundrede. ²²⁾ Er dette rigtigt, saa har Guldhornet Formerne *hlewagastiz* og *holtijaz*, men dermed er ikke sagt noget om, at Sproget er Fællesgermansk eller Vestgermansk, for Nordisk har efter denne Opfattelse haft et stemt s paa et tidligt Tidspunkt — alt under den Forudsætning, at Overgangen ikke er betydelig ældre. Selv om alle Ordene paa Guldhornet har fællesgermansk Sprogform (*holtijaR* og *horna* stemmer dog ikke godt hermed), er der ikke ført noget Bevis for, at Sproget omkring 400 har været Fællesgermansk i Norden.

Det er karakteristisk for Vestgermansk, at z i Udlyd svinder, **gastiz* bliver til *gasti* etc., men Tidspunktet for dette Svind kan ikke fastsættes bestemt. Karsten siger: Då apokopen i fråga i varje händelse är urvästgermansk, måste den dock i huvudsak åtminstone ha varit genomförd före den anglosaxiska utflyttningen till Britannien, och så komma vi till tiden c. 400 som den yttersta tänkbara terminus ad quem för ett bevarat västgermanskt utljuds-z. Ur denna synpunkt sedda kunde Torsbjærg-inskrifterna inemot 300 ännu vara västgermanska, knappast mer däremot Gallehus-inskriften, om dess datering från tiden något efter 400 är riktig. Såväl denna som alla därpå följande inskrifter från samma trakter skulle då i ock med ett bevarat utljuds-z framstå som särspråkligt nordiska. ²³⁾ Erik Moltke, som henviser til Karstens Undersøgelse, hævder, at Ind-

skriftens Sprog ikke kan være fællesgermansk og heller ikke østgermansk (gotisk), men at det godt kan gengive et tidligt Stadium af en vestgermansk Dialekt. Det hedder, og det er tungtvejende Ord: Dog mod vestgermansk taler runologiske grunde: først og fremmest finder vor indskrift en helt naturlig plads blandt de hidtil kendte nordgermanske indskrifter, mens den står iøjnefaldende isoleret, dersom man vil henføre den til en anden germansk dialekt, endvidere har — og dette turde være væsentligt — h-runen i Gallehusindskriften den for øst- og nordgermansk fælles form med én Tværstreg . . over for vestgermansk . . med to tværstreger; som en biting kan endelig nævnes runernes dobbeltkontur og skravering, der jævnfører dem med andre nordgermanske indskrifter (Kragehul, Lindholm); alle disse kriterier i forbindelse med fundstedet turde være tilstrækkelige til at bestemme indskriften som nordgermansk.²⁴⁾ Hvad der her siges om h-Runens Form synes at være meget betydningsfuldt. Man faar det Indtryk, at Arntz har læst Moltke og Mackeprang, som han henviser til, meget overfladisk; hans Opfattelse er ikke i Overensstemmelse med disse Forskeres Fremstilling.

Vi har endnu ikke hørt Arkæologernes Opfattelse fra de aller-sidste Aar. Den unge, norske Arkæolog G u t o r m G j e s s i n g, som gaar ud fra Marstrandens Læsemaade *alawido*, hævder, at Guldhornene stammer fra Egnene ved Sortehavet. Han er blevet meget kraftigt imødegaaet af den unge, danske Arkæolog M o g e n s B. M a c k e p r a n g, som fastslaar, at Motiverne paa Guldhornene dels er klassiske, dels fællesgermanske, og at de ikke — som Gjessing gør det — kan bruges til Bestemmelse af Hornenes Hjemstavn. Jeg citerer Mackeprangs Ord: Hovedresultatet af Undersøgelsen bliver da, at Guldhornene saavel ved deres Type som deres Teknik og Dekoration har fast Rod i Norden. At man har kunnet flytte saa meget rundt med Hornene skyldes, at de forskellige Fænomener, som de frembyder, findes paa mange forskellige Steder i Europa. Det er den kendte, svenske Arkæolog O s c a r A l m g r e n, som har »Æren af at være den første, der har set Guldhornene i det rette arkæologiske Lys«. ²⁵⁾

Efter denne Gennemgang kan det da siges, at nordiske Sprogforskere og Arkæologer nu er saa nogenlunde enige om, at Guldhornet fra Gallehus er nordisk. Det er lavet af en nordisk Guldsmed og Kunstner HlewagastiR i det gamle Runeomraade i Norden: Sønderjylland. Og Indskriften maa karakteriseres som nordgermansk, den repræsenterer et gammelt Trin i de nordiske Sprog, Tiden omkring 400. Indskriften tilhører en Tid, der ligger forud for de store og revolutionerende Forandringer i Nordisk: Svind af Stammevokaler, men viser dog Udviklinger som Tab af *a* i *eka* (Ordet staar tryk-svagt knyttet til Navnet **hlewagastiR**, mærk at der ikke er Skilletegn mellem de to Ord), Overgang af *u* til *o*, saakaldt *a*-Omlyd i *horna* (af en Grundform **hurna*); **holtijaR** er tvivlsom.²⁶⁾ Om Runen **R** kan tillægges Lydværdien stemt *s* (*z*) kan ikke siges at være endelig fastslaet, men dette Spørgsmaal er ikke afgørende for Opfattelsen af Sprogformen (Nordgermansk, Vestgermansk eller Fællesgermansk).

Den tyske Forsker H e l m u t A r n t z har ved sine Udtalelser ikke givet noget selvstændigt Bidrag til Spørgsmaalet om Indskriften paa Guldhornet fra Gallehus. Denne Oversigt vil formentlig have vist, at han, allerede før han har fremsat sine Paastande, er blevet imødegaaet af de nordiske Sprogforskere og Arkæologer.

Litteraturhenvisninger.

For ikke at tynde Fremstillingen af det ikke helt let tilgængelige Stof giver jeg en Række Litteraturhenvisninger i Noter. De er den videnskabelige Baggrund for denne Oversigt.

1. Se bl. a. Erik Moltke: Runeindskriften på guldhornet fra Gallehus (Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1936 p. 97 ff.). — 2. Se f. Eks. Johs. Brøndum-Nielsen: Gammeldansk Grammatik I p. 2 og 9—10. — 3. Marius Kristensen i Studier tilegn. Esaias Tegnér (1918) p. 33 ff. Se ogsaa Otto von Friesen: Röstenen i Bohuslän och runorna i Norden under folkvandringstiden (1924) p. 92 f. og Elias Wesséns Afhandling Runinskriften på Gallehus-hornet i Fornvännen 1930 p. 165 ff. (om hlewagastiR p. 170 ff.). — 4. Röstenen p. 121 f. Se f. Eks. ogsaa Ivar Lindquist: Galdrar (1923) p. 84. — 5. Magnus Olsen: Runestenen på Barmen i Nordfjord (Bergen Museums Årbok 1936. Hist.-antikv. rekke. Nr. 1) p. 12 f. — 6. Gammeldansk Grammatik III (1935) p. 9, 18, 37 og 293. Norsk språkhistorie til omkring 1370 (1931) p. 14 og 20. — 7. Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskab III (1929) p. 125 ff. — 8. Vilh. Thomsen i Arkiv för nordisk filologi XV (1899) p. 193 ff. Jvf. desuden Wessén Nr. 3 og Moltke Nr. 1. — 9. Nordisk Tidsskrift for Filologi og Pædagogik 1865 p. 317 f. — 10. Wimmer i Sønderjyllands Runemindesmærker (1901) p. 19. — 11. Noreen: Altisländische Grammatik 4. Udg. (1923) p. 379. Röstenen p. 122. Zachrisson i Acta Philologica Scandinavica I (1926-27) p. 291. Marstrander, se Nr. 7. Arntz i Handbuch der Runenkunde (1935) Tavle 10. Konstantin Reichardt Runenkunde (1936) p. 82. Moltke Aarbøger . . (1936) p. 104. — 12. Norsk språkhistorie p. 14. — 13. Runestenen paa Barmen i Nordfjord (se Nr. 5) p. 20. — 14. Erik Moltke: Runologiske Meddelelser i Aarbøger . . 1936 p. 258. — 15. Aarbøger . . 1936 p. 252, 258. — 16. Smst. p. 102. — 17. Se Gammeldansk Grammatik I p. 51, 151 og 194. Se f. Eks. ogsaa Verner Dahlerup: Det danske Sprogs Historie. 2. Udg. (1921) p. 6 (hvor Guldhornsindskriften omtales). — 18. Arntz Handbuch der Runenkunde Tavle 10. — 19. Arntz i »Offa« I (1936) udgivet af Museum vorge schichtlicher Altertümer in Kiel p. 150 ff. — 20. Karsten i Festskrift til Finnur Jónsson (1928) p. 307 ff. — 21. Arntz skriver i Handbuch der Runenkunde om Gengivelsen z: unbedenklich (p. 187). Moltke i Aarbøger . . 1936 p. 98 og Fodnoten p. 99. Gammeldansk Grammatik II p. 12. Se ogsaa Dahlerup: Det danske Sprogs Historie p. 6. — 22. Karsten se Nr. 20) p. 308 f. og 314. — 23. Karsten p. 310; se ogsaa Henvisningea til den norske Sprogforsker J. Sverdrup p. 314 f. — 24. Moltke i Aarbøger . . 1936 p. 100. — 25. Gjæsing i Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskab VII (1934) p. 253 ff. Mogens B. Mackeprangs Afhandling Guldhornene. En arkæologisk Bestemmelse af deres Stil og Type i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed 1936 p. 71 ff. De to Citater p. 94 f. og 88. — 26. Se Gammeldansk Grammatik I p. 101.

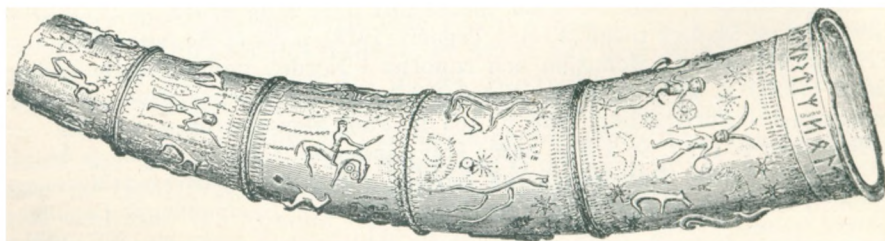
Litteraturhenvisninger op til Aaret 1923 (men ikke fuldstændige, f. Eks. mangler den vigtige Henvisning til Marius Kristensens Tolkning af

hlewagastiR, se Nr. 3) og altsaa nu ikke fyldestgørende, findes hos den islandske Filolog Alex. Jóhannesson i hans lille, urnordiske Grammatik: Grammatik der urnordischen Runeninschriften (1923) p. 90 f.

Gengivelsen *hlewagastiR* og *holtijaR* dækker her over begge Mulighederne *R* og *z*.

I denne Oversigt er Spørgsmaalet om der er Magi i Guldhornsindskriften ikke taget med. Erik Moltke mener snarest Nej (se Aarbøger . . 1936 p. 258).

De tre Ord *hlewagastiR*, *holtijaR* og *horna* er knyttet til hinanden ved Bogstavrim (*h*). Bogstavrimet er utvivlsomt tilsigtet.

Den sønderjydske Fond

Tale af Formanden for Fondens Bestyrelse,
Folketingsmand, Statsrevisor *I. S. Vanggaard*,
ved Højtideligheden paa Christiansborg den 7.
December 1937:

I Dag for 19 Aar siden samledes vi paa *J. C. Christensens* Initiativ og
og efter Indbydelse af Brygger *Vagn Jacobsen* paa Carlsberg under dettes
gamle Devise:

»LABOREMUS PRO PATRIA«.
(Lad os arbejde for Fædrelandet.)

Starten var ikke uden enkelte Vanskeligheder. De politiske Kampe var
paa det Tidspunkt ikke mindre end nu. Jeg husker saaledes, at *I. C. Christensen*
ved det stiftende Møde paa Carlsberg udtalte, at hans og *Borgbjergs*
Navne var saa politisk omstridte, at det sandsynligvis vilde skade Indsam-
lingen, dersom de stod under Opraabet. *Borgbjerg* havde dog ikke helt den
samme Opfattelse, og begge Navne kom selvfølgelig med i det Opraab, som
I. C. Christensen og *Hermann Trier* affattede, og som Centralkomiteéns For-
mand lige har oplæst.

I dette Opraab henvendte Centralkomiteén sig til det danske Folk med
Bøn om uden Parti-Hensyn at bidrage til »Den sønderjydske Fond«s Dan-
nelse, saa den kunde blive stor nok til at løse sin nationale Opgave, og stor
nok til »at vore Brødre og Søstre, naar de vendte tilbage til os fra de mange
Aars Udlændighed, kunde føle, at de modtoges af et samlet Folk, der vilde
hjælpe dem med at bære deres Byrder«.

Danske fulgte Verdenskrigen med Haab og Frygt. Hvilken af de krigs-
førende Parter, der kunde tænkes at sejre, var stærk Tvivl underkastet, og
derfor kom Genforeningsmuligheden ikke blot som en mægtig glædelig
Begivenhed, men for en Del ogsaa med Overraskelsens Styrke, der næsten
fordoblede Glæden. Dette er Begrundelsen for den enestaende Offervilje,
der ligger til Grund for det storslaaede Resultat, Indsamlingen til Fonden
gav — et Resultat, hvortil der ikke findes noget Sidestykke i vort Folks
Historie. — Datidens gunstige økonomiske Forhold for Erhvervslivet maa
naturligvis tages med i Betragtning.

Straks den første Indsamlingsdag lykkedes det Forretningsudvalget,
som Centralkomiteén nedsatte, underhaanden at faa tegnet en Række me-
get store Bidrag. Der tegnedes den Dag af vore førende Selskaber og Ban-
ker et Beløb paa over 1 Million Kr.

Denne Underhaands-Henvendelse lededes af Forretningsudvalgets For-
mand, afdøde Departementschef *Fr. Hiort-Lorenzen*, som allerede i nogle
Aar havde forestaaet den af hans Fader, Etatsraad *R. Hiort-Lorenzen* i Ros-
kilde startede Indsamling »Til Faldne Nordslesvigeres Efterladte og andre
Nødlidende i Nordslesvig«. Denne Indsamling havde forud uddelt henved

600,000 Kr. Derfor har vi ogsaa i Dag hædret Fader og Søns Minde ved at sætte en Sten af grønlandsk Marmor paa deres Grav i Roskilde.

Centralkomitéens Forretningsudvalg — hvis Generalsekretær var nu afdøde Professor, Dr. med. *Edv. Ehlers*, fra 1921 til sin Død iaar Bestyrelsens Formand — satte straks en landsomfattende Agitation i Gang og fik dannet Amtskomiteer og Sognekomiteer hele Landet over. Vi mødte stor Hjælpssomhed hos alle og stor Offervilje hos Bidragyderne. Stemningen paa- virkedes kraftigt af den danske Presse, og alle de Arrangementer, som iværk- sættes af det af Forretningsudvalget nedsatte Arbejdsudvalg — hvis Fo- rmand var Bestyrelsens mangleaarige Næstformand, nu afdøde Redaktør *Chr. Gulmann* — blev vel modtagne. Vi har ogsaa i Dag mindedes disse to Mænd ved at smykke deres Grave med en Mindesten og med Blomster.

Et andet Udvalg indsamlede og fremsendte til Sønderjylland en Mæng- de *Beklædningsgenstande og Fødemidler*. For dette Udvalg var Medlem af Fondens Bestyrelse, Generalkonsul *Ernst Carlsen*, Formand.

Et tredje Udvalg har to Gange forestaaet en Landsindsamling af *Bøger til Sønderjylland*. Formanden for dette Udvalg var Centralkomitéens mangle- aarige Næstformand, nu fg. Formand, Rektor *H. P. Hansen*.

Inden jeg gaar over til at melde, hvilke Midler Fonden tilvejebragte ved sin Virksomhed, skal jeg kort omtale et særligt og ret omfattende Ar- bejde, der i Begyndelsen af 1919 blev den tillagt af Udenrigsministeriet og Justitsministeriet. Vi blev anmodet om at *modtage, beklæde, midlertidig ind- kvartere og videresende til deres Hjem de mange Krigsfanger* fra Entente- landene, som efter Anmodning fra den danske Regering skulde hjemsendes til Sønderjylland over Danmark. Fonden nedsatte en særlig Modtagelses- komité her i Byen med *Hiort-Lorenzen* som Formand. De første Krigsfanger ankom den 15. Marts 1919 og blev modtaget med den allerstørste Hjertelig- hed af den danske Befolkning med den danske Rigsdag i Spidsen. Det var Krigsfanger fra Feltham-Lejren i England. Det næste Hold var fra Aurillac- Lejren i Frankrig.

Ialt ankom der til København, Frederiksberg, Gentofte og til de dan- ske Provinsbyer 5422 sønderjydske Krigsfanger i 36 Hold.

Omkostningerne herved udgjorde 930,000 Kr., hvoraf Staten refunde- rede Fonden 650,000 Kr.

Indsamlingen gik imidlertid sin Gang og indbragte meget store Beløb.

	Kr.
<i>I kontante Bidrag indkom der</i>	6,536,100 00
<i>Af de særlige Arrangementer til Fordel for Indsamlingen maa nævnes:</i>	
<i>Den sønderjydske Blomsterdag</i> , som forestodes af en Komité med Viceskoleledirektør <i>Svane</i> som Formand. Den indbragte	131,700 00
<i>Det sønderjydske Brevmærke</i> gav	16,000 00
<i>Den sønderjydske Uge</i> med dens forskellige Arrangementer (Kirkekollekt, Rideopvisning paa Christiansborg Slots Ri- deplads, Cykleløb paa Ordrupbanen, Gartnerorganisati- onernes Blomsterfest i Frederiksberg Have, Gymnastikop- visning i Idrætshuset og som Slut paa Ugen en stor Tivoli- fest) indbragte	36,700 00

<i>Kvindernes Smykkelotteri</i> , som forestodes af nu afdøde Baronesse Adeler og Frk. Agga Amdrup indbragte	38,500 00
<i>Genforeningseblemet</i> , som solgtes ved Genforeningen og var en lille Gengivelse af Plaquetten, indbragte	10,000 00
<i>Den smukke Bog med de sønderjydske Sange</i>	6,600 00
<i>Plebiscitmærkerne</i> , de Postfrimærker, som gjaldt i den Del af Slesvig, der var underlagt den internationale Kommission, og som vi købte og solgte igen, indbragte	6,500 00
<i>De smukke Genforeningsvaser</i> , som Brygger Vagn Jacobsen købte af Fonden for 20,000 Kr., og som er opstillet her i Rigsdagsbygningen	20,000 00
Genforeningsmedaljen, hvis Fremstilling Etatsraad H. N. Andersen bekostede, indbragte	15,000 00
<i>Genforeningsplatterne</i> , som Den kgl. Porcelænsfabrik forærede Fonden, gav	13,800 00
<i>Igenem Aarene</i> er der ved Renteindtægt og anden Indtægt, der igennem Salgsprovenuet af 200 Heste, skænket at Danske i Argentina, samt aarlige Bidrag fra Carl Julius Petersens Hjælpefond, tilkommet	3,118,591 00
Yderligere har Fonden haft betydelige Indtægter i Form af <i>Beklædning, Fødemidler og Bøger</i> :	
a) Værdien af <i>Beklædningsgenstande</i> indkommet fra Danske i de nordamerikanske Fristater gennem en særlig Indsamlingskomité	ca. 700,000 00
b) Værdien af her i Landet indsamlede <i>Beklædningsgenstande</i>	ca. 1.750,000 00
c) Værdien af <i>Fødemidler</i> indleveret som Gave til bestemte Modtagere i Sønderjylland	ca. 1,683,000 00
d) Værdien af de af Fonden indsamlede <i>Fødemidler</i>	ca. 240,000 00
e) Værdien af her i Landet indsamlede <i>Bøger</i> til Sønderjylland, ved den første Indsamling	ca. 100,000 00
ved den anden Indsamling	ca. 40,000 00
	4,513,000 00
Hertil kom senere følgende særlige Legater, som blev henlagt under Fondens Bestyrelse:	
<i>Fabrikant Fritz Bocks Legat</i> . Det var oprindeligt paa 24,500 Kr., hvortil kommer Renter, saaledes at Legatets Midler ialt har udgjort	50,556 00
<i>Jørgen Petersen og Hustrus Mindelegat</i> , der har givet disponible Midler til et Beløb af	10,800 00
<i>Pens. Kommunal lærerinde Frk. Birgitte Marie Lunds Konfirmationslegat</i>	2,300 00
<hr/>	
<i>Ialt har Fonden i de forløbne 19 Aar haft Værdier at disponere over til et samlet Beløb af</i>	Kr. 14,526,147 00
<hr/>	

Dette var Indsamlingens Resultater.

Med Hensyn til Anvendelsen af alle disse Penge til Fordel for Sønderjyderne skal i store Træk gives en Oversigt over Fondens Hjælpearbejde i Sønderjylland helt fra 1919 og til iaar:

I.

Til *egentlige Understøttelser* i Penge til *trængende sønderjydske Krigsdeltagere* og andre Krigsramte er medgaaet:

- a) Til *Uddeling i Mark* gennem Uddelingskomitéerne i de sønderjydske Byer, herunder Flensborg, til *gifte Krigsdeltagere, Enker efter faldne Soldater, til Enker eller gamle Folk, som havde mistet en eller flere Sønner i Krigen, og til de hjemvændte Soldater*, blev der i 1919 oversendt 1 Million Kroner, som udbragtes til 4,850,000 Mark; de 2.5 Million uddeltes straks i 1919 i 8800 Understøttelser, Resten 2,350,000 Mark uddeltes i Vinteren 1919—20 (formentlig i et lignende Antal), saaledes at Understøttelsernes Antal blev *ca. 17,000*.
 - b) I *Tønder Amt* var der særlig mange trængende, og der blev derfor i Begyndelsen af 1920 uddelt Understøttelser til et samlet Beløb af
27,000 Kr.
 - c) Gennem *Fondens Forretningsudvalg* i Tiden 1919—21 og senere gennem Fondens Direktion *efter forudgaaende Undersøgelse og Indstillinger fra Tillidsmændene og Amtskomitéerne i Sønderjylland* er der uddelt Understøttelser til et samlet Beløb af
1,055,000 Kr.
til over 8600 fattige, krigsramte Sønderjyder — i de senere Aar væsentlig alene til fhv. Krigsdeltagere, evt. deres Enker og uforsørgede Børn, og det har i *Almindelighed været det ledende Princip at yde Hjælp til Selvhjælp*.
 - d) Til *nødlidende Danske syd for den nye Grænse* er der *dels* under den internationale Kommissions Styre gennem en særlig Komité, der i Begyndelsen af 1920 forestodes af Fru *Brudenell-Bruce*, f. *Dreschel*, gift med Generalsekretæren ved den internationale Kommission, *dels* gennem Fondens Uddelingskomité i Flensborg og i Landdistrikterne uddelt Understøttelser — herunder *Huslejhjælp* — til et samlet Beløb af
ca. 302,000 Kr.
- Ialt er der til disse *Understøttelser til Krigsdeltagere og andre Krigsramte* medgaaet
ca. 2,384,700 Kr.

II.

Til *Beklædning til fattige Sønderjyder* er anvendt følgende Beløb:

- a) Der er 1919—21 gennem Fondens særlige *Udvalg til Forsendelser til Sønderjylland* indkøbt *Beklædningsstykker* for ialt
207,000 Kr.
Dette Tøj er uddelt baade i 1. og 2. Zone af særlige sønderjydske Komitéer; en Del af Tøjet, som var bestemt til fattige, sønderjydske *Konfirmander* i Foraaret 1920 og 1921, blev uddelt gennem *Den nordslesvigske Kvindeforening*.
- b) Af *Fondens Indsamlingskomité blandt Danske i de nordamerikanske Fristater* (Chicagokomitéen) er der indsamlet og indkøbt *Beklædningsgenstande* til en Værdi af
ca. 700,000 Kr.
en Gave, udsprunget af dyb Kærlighed til det gamle Land. Denne mægtige Tøjpgave blev oversendt hertil og videresendt til Uddeling i Sønderjylland gennem de nævnte særlige Komitéer.
- c) Endelig er der her i Landet af *Fondens Forsendelsesudvalg* (ogsaa kal-

det Tøjudvalget) indsamlet og oversendt *Beklædningsgenstande* til en samlet Værdi af 1,750,000 Kr.

Ialt udgør Værdien af de Beklædninggenstande — saavel Herre-, Dame- og Børnebeklædning, baade Undertøj, Overtøj samt Stof i Metermaal, Strømper, Sko m. m. — som Fonden har indsamlet og oversendt til Sønderjylland ca. 2,657,000 Kr.

III.

Ogsaa *Fødemidler* blev der oversendt til Sønderjylland — de trængte haardt dertil.

- a) Fonden *indkøbte Fødemidler* i 1919 for et samlet Beløb af 79,000 Kr. hvoraf en Del blev oversendt og uddelt til fattige, særlig af Krigen ramte Sønderjyder i *Julen 1919*.
- b) *Fondens Forsendelsesudvalg indsamlede* ogsaa in natura en *Mængde Fødemidler*, som blev oversendt til Sønderjylland og uddelt gennem særlige Komiteer. Ialt var Værdien heraf ca. 240,000 Kr.
- c) Endelig var Værdien af det betydelige Antal *Fødemiddelgaver*, som Fonden modtog og oversendte fra *private Givere til bestemte Modtagere i Sønderjylland* 1,683,000 Kr.
Ialt er der til Sønderjylland fra Fonden oversendt *Fødemidler* til en samlet Værdi af ca. 2,002,000 Kr.

IV.

Sundhedstilstanden i Sønderjylland lod naturligvis ogsaa meget tilbage at ønske, og Fonden har derfor ydet betydelige Bidrag til *Helbredelse af syge Sønderjyder*.

- a) Til Bekæmpelse af *Tuberkulose* og *Scrofulose* blev der ydet Fonden uvurderlig Støtte af »*Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse*«, paa hvis Sanatorier Patienter fra Sønderjylland paa Fondens Regning blev indlagt. Og særlig i Tønder Amt har endvidere »*Fritz Bocks Legat*« gennem Aarene støttet tuberkuløse Patienter. Ialt er der til Hjælp for disse Patienter anvendt 291,200 Kr.
- b) Til anden *Sygehjælp* for fattige Sønderjyder — herunder til 2 *Fripladser paa Statshospitalet i Sønderborg* — er der gennem Aarene anvendt et Beløb af ialt 280,000 Kr. herunder mindre Beløb til Rejsepenge.
- c) Til *Sygeplejen i de sønderjydske Landsdele* er der ydet: Til *Dansk Sygeplejersaad*, til *Centralforeningen af Sygeplejevirksohmheder*, samt til en Række *Sygeplejeforeninger i Sønderjylland* ialt 11,600 Kr.
- b) Endelig er der til Hjælp for *fattige, syge Danske i Flensborg* og i *Landdistrikterne* ydet Tilskud til et Par danske Sygeplejersker. Fondens samlede Tilskud hertil samt til almindelig Sygehjælp, Medicin m. v. til Patienter udgør ca. 43,200 Kr.
Hvortil kommer af »*Fritz Bocks Legat*« et Beløb paa ca. 9,870 Kr.

Tilsammen . . . ca. 53,070 Kr.

Ialt er der til *Helbredelse af syge Sønderjyder af Fonden gennem Aarene* anvendt ca. 635,870 Kr.

V.

De sønderjydske Kvinder, som jo tog deres store Del af Krigens Byrder, har faaet forskellig Støtte fra Den sønderjydske Fond, navnlig ved Tilskud til *særlige Hjælpeinstitutioner*.

- a) Saaledes erhvervede Fonden *Ejendommen »Elim«* ved Genner Strand, som derefter blev skænket til *Kvindehjælpen i Aarhus* for at tjene til *Hjem for forvildede unge Piger*, fortrinsvis fra Sønderjylland. Hertil anvendtes godt 54,000 Kr.
- b) Til det af *Den nordslesvigske Kvindeforening* indrettede Rekreationshjem *»Rømøhus«* (nu Hvilehjemmet) paa Rømø, bestemt navnlig for *Rekreationsophold for svagelige krigsramte, sønderjydske Kvinder*, har Fonden ialt gennem Aarene ydet et samlet Tilskud paa 49,000 Kr. til Hjemmets Indretning og til Fripladser for fattige, sønderjydske Kvinder.
- c) Og til *Danske Kvinders Nationalraad* er der til *Oplysningsrejser* her til Landet for fattige, sønderjydske Kvinder givet 4,000 Kr.
- d) Endvidere er der efter Indstilling i 1921 fra de sønderjydske Rigsdagsmænd hvert Aar til de *gamle, veltjente Sygeplejersker*, som har gjort Tjeneste under Verdenskrigen i Sønderjylland eller ved Fronterne, givet Understøttelser, som ialt har andraget 51,100 Kr. Ialt er der til Hjælp for *krigsramte, sønderjydske Kvinder* ydet 158,100 Kr.

VI.

En af Fondens væsentligste Opgaver maatte være Forsorgen for Sønderjyllands Krigsinvalider.

- a) I Forbindelse med Staten og med Tilskud fra *Dansk Røde Kors* oprettedes en *Krigsinvalideskole i Sønderborg* — for hvilken Hans Majestæt Kongen var Protektor. — Den omfattede et *Hospital*, et *Bandageri* og en *Haandværkerskole* for Genoplæring af sønderjydske Krigsinvalider, som boede paa Skolen — og var altsaa ogsaa et *Krigsinvalid-Hotel*. Denne store Institution kostede over 1,700,000 Kr., hvoraf Fonden tilskød ca. 700,000 Kr.

Der ydedes i denne omfattende Virksomhed en stor Indsats af den særlig for Skolen nedsatte *Direktion*, hvis Formand var Medlem af Fondens Centralkomité og af Røde Kors' Bestyrelse, nu afdøde *Direktør for Rigshospitalet, Andreas Seidelin*, der paa Grund af Sygdom maatte fra træde, og derefter Sundhedsstyrelsens daværende Formand, *Dr. Tryde*. — Paa et kritisk Tidspunkt traadte nu afdøde *Oberst Skade* til som en fortræffelig og taktfuld Leder af Institutionen.

Der var 289 Patienter paa Hospitalet. Paa Bandageriet forarbejdedes over 2200 Bandager og udførtes 3700 Reparationer. Paa Skolen blev 171 Krigsinvalider uddannede i forskellige Haandværk. Og selv om de kun havde en Læretid paa ca. 3 Aar, blev mange af Eleverne saa dygtige, at deres Svendestykker — med Undtagelse af eet — alle af Fællesrepræsentationens Skuemestre blev antaget, heraf 23 »Med Ros«, 12 med Bronzemedalje og endog eet Svendestykke — et Par Ruskindsdamestøvler (fremstillet af Chr. Kuntz) med Sølvmedalje — alt ialt et meget smukt Resultat.

Men der maa ogsaa tilføjes, at de sønderjydske Krigsinvalider passede i Læretiden kun deres Arbejde og Uddannelse.

- b) *I Understøttelse til sønderjydske Krigsinvalider og til Faldnes Enker og gamle Forældre*, samt efterhaanden *voksne Børn efter faldne Sønderjyder*, navnlig i *Bryllupshjælp* og til *Start af egen Virksomhed*, er der til over 3560 Sønderjyder og deres Familier udbetalt 401,300 Kr.

Ialt er der til Forsorg for *fattige sønderjydske Krigsinvalider og Enker efter faldne og deres voksne Børn* af Fonden gennem Aarene anvendt
1,101,300 Kr.

VII.

Ogsaa *Børnene i Sønderjylland* har Fonden i vidt Omfang støttet.

- a) Straks i Sommeren 1919 blev der ydet Tilskud til *fattige, sønderjydske Børns Rejser til Ophold her i Danmark* for at se det gamle — før dem nye — Land. Mange Bekendtskaber og Venskaber mellem Børn og Værtsfolk stiftedes og holdt gennem Aarene. Tilskudet fra Fonden til disse Rejser androg 66,700 Kr.
- b) Foreningen *Provinsbørns Ferieophold i København* har faaet 1,000 Kr. i Anledning af, at den havde udvidet Virksomheden til ogsaa at omfatte sønderjydske Børn.
- c) I 1920 gav Fonden Tilskud paa 19,000 Kr. til *fattige flensborgske Børns Ophold i Horserødlejre*. Det var oprindeligt Fru Brudenelle-Bruce, der havde forestaaet dette, men Fonden maatte træde til i Efteraaret 1920.
- d) Fra Sommeren 1921 har Fonden aarlig givet Tilskud til *fattige og sygelige flensborgske Børns Ophold paa Børnenes Helsehjem* ved Sdr. Vilstrup Strand. Det har ialt kostet 191,000 Kr. og over 1620 Børn har haft Gavn og Glæde af Helsehjemmets friske Luft og dejlige Badestrand.
- e) Ogsaa de lidt ældre Børn af *fattige, sønderjydske Krigsdeltagere* har Fonden ydet Hjælp, nemlig ved deres Konfirmation. De fattige Hjem i Byerne og paa Landet kunde ikke afse Penge til Tøj til Konfirmanderne. Saa maatte Fonden træde hjælpende til. Det er sket gennem *Den nord-slesvigske Kvindeforening*, og Hjælpen har ialt andraget 52,000 Kr. til ialt 3410 Konfirmander.
- f) *Til de Konfirmander, hvis Fader faldt i Verdenskrigen* som tysk Soldat, har Fonden siden 1923 givet et særligt Ur med Indskrift: »Til Minde om din Fader«. De fattige fik ogsaa en *Konfirmationshjælp*. Ialt er der givet *Mindeure* til 2,869 Konfirmander, og ca. 2000 af disse har ogsaa faaet Pengehjælp.
Ialt er gennem Aarene hertil anvendt et Beløb af tilsammen 253,000 Kr.
- g) Som tidligere omtalt oprettede *afdøde Kommunalærerinde Frk. Birgitte Marie Lund* i Forstaaelse af denne Hjælps Betydning og under Fondens Bestyrelse et *Konfirmationslegat* paa 200 Kr. til hvert af 10 kvindelige Konfirmander fra danske Hjem i Aabenraa, hvis Fader faldt i Krigen, ialt 2,000 Kr.
Endvidere er der af Fonden ydet *Tilskud til egentlige Børnehelbredelsesanstalter*, nemlig:
 - h) Etablissementet »*Sonnenschein*« i Augustenborg paa Als — opført som Børnehjem af en rig, tysk, enlig Dame — blev erhvervet af Fonden og omdannet til *Den sønderjydske Fonds Kystsatorium* samt overgivet som Gave til *Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse*. Hertil anvendtes 162,000 Kr.
Kystsanatoriet er beregnet for fattige, tuberkuløse Børn, fortrinsvis fra Sønderjylland.
 - i) Da det viste sig, at medfødt Syfilis som Følge af Krigsforholdene var betydeligt mere udbredt i Sønderjylland end i det øvrige Land, købte Fonden en Grund ved Sdr. Vilstrup Strand ved Haderslev og byggede

et Børnehospital, som den til Ære for Bestyrelsens afdøde Formand gav Navnet »Ehlershjemmet«. Hertil medgik — inkl. Anlæg af et Vandværk
152,000 Kr.

Ejendommen overdroges derefter til Welanderhjemmenes Direktion.

Forskellige Børnehjem i Sønderjylland har ogsaa faaet Tilskud fra Fonden.

- j) *Nordslesvigske Asyl* har faaet ialt 20,000 Kr.
- k) *Fru Rosendahls Plejehjem* ved Rønshoved (Flensborg Fjord) har faaet ialt 6,000 Kr.
- l) Børnehjemmet *Tandselle* ved Ertebjerg Strand 4,000 Kr.
- m) Børnehjemmet »*Lyshøj*« ved Sønderborg ialt 50,000 Kr.
- n) *Og først og fremmest har Fonden oprettet sit eget Børnehjem som et Hjem for sønderjydske Børn, hvis Fader faldt i Krigen, og hvis Moder var død.* Hertil købte Fonden i 1921 Ejendommen Vilstrupvej 2, Haderslev, og oprettede der et Børnehjem for disse forældreløse Børn, hvortil der er knyttet et Landbrug — noget ganske særligt. Det ledes af en Bestyrelse, for hvilken Gaardejer *Iver Scherrebeck* er Formand. Det har kostet Fonden i *Anskaffelse og Tilskud til Driften* ialt ca. 189,000 Kr. Men vi har ogsaa haft den Glæde at have faaet en udmærket Leder i Forstander *Rasmussen* og hans Hustru, og *Børnene vender som Voksne stadig paa Besøg tilbage til Hjemmet — som i egentligste Forstand er deres. De har jo ikke andet.* —
- Ogsaa til forskellige *Børnekolonier* i Sønderjylland er der ydet Tilskud.
- o) *Først og fremmest til Børnenes Helsehjem* ved Sdr. Vilstrup Strand, som er en Feriekoloni for fattige, sønderjydske Børn, og som altid med Forstanderinde Frk. *Maren Sørensen* i Spidsen har været Sønderjyllands og Fondens særlige »Hjærtebarn«. Ialt har Fonden til Helsehjemmet givet ca. 128,000 Kr. saavel til Nybygninger som andre Anskaffelser.
- p) Til forskellige *Ferielejre* for fattige, sønderjydske Børn er givet ialt 1,500 Kr.
- q) Til forskellige *Børneasyl* og *Børnehaver* i *Haderslev, Tønder, Graasten* og *Aabenraa* er der ialt givet 26,900 Kr.
- r) Og til den paa Dr. *Neergaards* og Professor *Ehlers'* Initiativ startede særlige »*Komité til Støtte for danske Børnehaver i Sønderjylland*«, som nu støtter disse, 10,000 Kr.
- s) Endelig er der til *Cacaoudskækning for fattige Skolebørn i Sønderjylland* givet 1,500 Kr. Ialt har Fonden til *Forsorg for fattige, sønderjydske Børn* ydet 1,333,600 Kr.

VIII. Hjælp til Blinde, Tunghøre og Døvstumme.

- a) De Blinde i Sønderjylland sad i stor Nød, og Fonden nedsatte i Samarbejde med det sønderjydske Ministerium og Selskabet »*Kæden*« et *Udvalg til Hjælp for Blinde i Sønderjylland*, hvis Formand var Kammerherre *G. Krag*. Der uddeltes i Materialer til blinde Kurvemaagere og Børstenbindere og i Pengeunderstøttelser ca. 24,500 Kr. Der blev ialt hjulpet 100 Blinde.
- b) Foreningen »*Tunghøres Vel*« har til Hjælp for Tunghøre i Sønderjylland faaet 5,000 Kr.

- c) og »Døvstumföreningen af 1866« 800 Kr.
 Ialt har Fonden til Støtte for *Blinde, Tunghøre og Døvstumme* ydet 30,300 Kr.

IX.

Men det var ikke blot den timelige Nød i Sønderjylland efter Verdenskrigen, Fonden forsøgte at afbøde. — Ogsaa den aandelige Nød tog den sig af — selv om dette kunde siges at ligge det egentlige Hjælpearbejde lidt fjernere. Sønderjyderne havde jo i meget stor Udstrækning været afskaaret fra Adgang til dansk Aandsliv under Fremmedherredømmet, navnlig da i Krigens Aar.

Fonden har saaledes i vid Udstrækning ydet *Undervisningshjælp til unge krigsramte Sønderjyder.*

- a) Til *sønderjydske Studerende* — først og fremmest dem, hvis Studier Krigen havde afbrudt — ved *Universitetet her og i Aarhus, Polyteknisk Lærestalt og Landbohøjskolen* m. fl. er der udbetalt gennem Aarene 1458 Understøttelser til et samlet Beløb af 379,200 Kr.

b) Fonden har derhos oprettet forskellige *Studenterværelser*:

- 1) 5 *Værelser paa »Studentergaarden«* bestemt til Bolig for en ubemidlet, sønderjydsk Studerende, 1 fra hvert Fakultet. Værelserne er opkalde efter de fremragende Sønderjyder: *Hans Andersen Kryger, Peter Hiort-Lorenzen, Lavrids Skau, Gustav Johannsen og Jens Jessen.*

Udgifterne herved var ialt 75,200 Kr.

- 2) 1 *Værelse paa Studentehuset i Paris* 8,050 Kr.

- 3) 1 *Værelse (Fribolig) paa Kvinderegensen her i Byen (Ingeborg Krygers Værelse)* 13,500 Kr.

- 4) 2 *Værelser (Friboliger) paa Studenterkollegierne i Aarhus* (Den sønderjydske Fonds Værelse og H. P. Hanssen-Værelset) 20,000 Kr.

Ialt til Studenterboliger 116,750 Kr.

- c) Fonden ydede i Tiden omkring Genforeningen *Studielaan* til sønderjydske Studerende. Da man ikke mente at ville gaa videre her, overgaves til *Dansk Studiefond*, som yder saadanne Laan til fattige Studerende, 2 Gange et Beløb paa henholdsvis 20,000 Kr. og 10,000 Kr., ialt *30,000 Kr.*
- d) Som *Læsehjælp til fattige Sønderjyder*, Krigsdeltagere eller Børn efter saadanne, som studerer paa Seminarier, Handelsskoler og andre Skoler, er der *under Medvirken af Sønderjydsk Skoleforening, hvis Formand er Medlem af Fondens Bestyrelse, Landstingsmand H. Jepsen Christensen*, gennem Aarene ydet Understøttelser til saadanne Elever fra Sønderjylland til et samlet Beløb af 684,000 Kr.
- e) Endvidere er der ydet Hjælp til fattige *Efterskoleelever*, bl. a. gennem *Nordslesvigsk Kvindeforening* (til Bøger, Sengetøj m. m.) ialt til et Beløb af 24,000 Kr.
- f) *Af Jørgen Petersen og Hustrus Mindelegat* er der ydet Hjælp til Højskoleophold for fattige sønderjydske Elever til ialt 625 Kr.
- g) Til Legatpladser paa henholdsvis *Als- og Graasten Husholdningsskoler til Døtre efter Krigsinvalidere og Faldne* 13,700 Kr.
 Ialt er der af Fonden gennem Aarene ydet en *Undervisningshjælp* til et samlet Beløb af 1,247,650 Kr.

X.

Fonden har derhos ydet *Tilskud til sønderjydske Høj- og Efterskoler* m. fl. (for en Dels Vedkommende i Forbindelse med Afviklingen af *store Laan*, som Fonden har ydet dem). Tilskudene er ydet til *Als, Rødding, Hoptrup og Rønshoved Højskoler* og til *Rens, Agerskov og Løgumgaard Efterskoler* samt til *Graasten Landbrugsskole, Tinglev Realskole og Øster Terp Skolesal*. Ialt til et samlet Beløb af 210,300 Kr.

XI.

Fonden har derhos foretaget *Indsamling af Bøger til Sønderjylland samt ydet Tilskud til de sønderjydske Biblioteker*.

- a) *Indsamlingen af Bøger* er som nævnt foretaget i 2 Tempi: 1. Gang i 1920 —21, hvor der indsamledes ca. 67,000 Bind til en anslaaet Værdi af 100,000 Kr.
2. Gang i 1925, hvor der indsamledes 48,000 Bind til en anslaaet Værdi af 40,000 Kr.
Ialt 140,000 Kr.

Dernæst er der af Fonden til Dækning af Omkostningerne ved *Bøgernes Indsamling, Forsendelse og navnlig til Indbinding* anvendt

ca. 12,400 Kr.

- b) Fonden har derhos ydet *Tilskud til de sønderjydske Biblioteker* til Indretning af disse og til Indbinding af Bøger m. v. Denne Sag har været forestaaet af to Udvalg, hvoraf Medlem af Fondens Bestyrelse, nu Næstformand, Landstingsmand *Holger Andersen* har været Formand. Udgifterne har ialt andraget 85,000 Kr.
- Fonden har herefter til *Boghjælp og Biblioteksstøtte til Sønderjylland* ydet ialt 237,400 Kr.

XII.

Fonden har ogsaa ydet *Hjælp til de sønderjydske Kirker*.

- a) *Som Tilskud til Anskaffelse af 47 sønderjydske Kirkeklokker* i Stedet for de under Krigen nedtagne og omsmeltede, er der gennem »*Nationalfondet af 1918*«, hvis Formand var afdøde Departementschef *Hiort-Loenzen*, ydet 220,000 Kr.
- Af disse Klokker vil Lytterne om lidt faa at høre Haderslev Domkirkes.
- b) *Som Tilskud til Anskaffelse af Orgelpiber* til de sønderjydske Kirker, hvor disse ligeledes var nedtagne og omsmeltede under Krigen, har Fonden ydet 20,200 Kr.
- c) Endelig er der til *Dansk Kirke i Udlandet* til dens Virksomhed i Flensborg givet 20,000 Kr.
og til
- d) *Opførelse af Genner Kirke* 5,000 Kr.
Ialt er der til sønderjydske Kirker af Fonden ydet 265,200 Kr.

XIII.

Fonden har derhos ydet *Tilskud til dansk Idræts Fremme i Sønderjylland, væsentligst gennem Dansk Idrætsforbund*, ialt til et samlet Beløb af

7,900 Kr.

XIV.

Endelig er der ydet forskellig anden Hjælp til Sønderjylland, nemlig:

- a) *Legat til Understøttelser til sønderjydske Lægeenker og Døtre*, hvis Forhold er paavirket af Verdenskrigen 15,000 Kr.

- b) Til *Indkøb af Sengemateriel i Flensborg* efter de engelske Vagttroppers Afrejse 20,300 Kr.
Disse Senge er anvendt ved forskellige Institutioner i Sønderjylland: »Krigsinvalideskolen«, »Kvindehjælpen«, »Børnenes Helsehjem« og den sidste Rest til »Komitéen for Skolerejseshjem«, som oprettede saadanne Hjem i Sønderjylland.
- c) Tilskud til et *Værk om Mindetavler paa sønderjydske Kirkegaarde over faldne Sønderjyder* 2,000 Kr.
- d) *Hjælp til tønderiske Kniplersker* saavel i Form af direkte Understøttelser som ved Indkøb af Kniplinger 22,300 Kr. *Senere er der oprettet en særlig »Understøttelsesfond for Kniplersker«, hvis Formand er Medlem af Fondens Bestyrelse, Fru Johanne Manthey-Wagner.*
- e) Til *Indkøb af Flag til Sønderjyder* som Gave til disse til Brug ved Folkeafstemningen i Genforeningen i 1920, har Fonden ydet et Tilskud paa 69,000 Kr. Et særligt Flagudvalg havde til Formand Rektor H. P. Hansen, og Flagene blev syet paa Christiansborg af danske Kvinder.
- f) *Tilskud til Foreningen Sønderjydske Soldatergrave 1914—18*, som af den franske Stat har faaet overladt den smukke, sønderjydske Kirkegaard i Braine ved Soissons, ialt 21,200 Kr.
- g) Til *den nordlesvigiske Hjælpekasse*, som blev dannet i 1919 for at yde Hjælp til Genrejsning af i Krigen ødelagte Virksomheder, blev der den Gang af Fonden stillet en Garantikapital paa 300,000 Kr. Ved Afviklingen er der ydet *et Tilskud fra Fonden paa* 14,600 Kr.
- h) Til *Alderdomshjemmet »Rosenborg«* ved Hamborg er der ydet en Gave paa 5,000 Kr. for at fattige, gamle Danske syd for Grænsen kan blive optaget paa Hjemmet.
- i) Til *Erhvervelse af Ejendommen Slesvighus* er der ydet et Tilskud paa 5,000 Kr. som et Minde om Etatsraad Hiort-Lorenzen og hans Virke for Sønderjylland.
- j) Som Tilskud til *Bevarelse af »Tønderhus«* i Tønder er ydet 10,800 Kr.
- k) Endvidere er der ydet Tilskud til *»Foreningen af sønderjydske Krigsbeskadede og Faldnes Efterladte«* til Vejledningskontorer i Haderslev og Tønder 2,375 Kr.
- l) Tilskud til fattige, sønderjydske Krigsdeltagere og Faldnes Efterladte for *Rejse til Afsløring af Monumentet over de i Verdenskrigen faldne Danske i Marselisborg Mindepark* 2,000 Kr.
- m) Tilskud til *Aurillacforeningen til fattige Medlemmers Deltagelse i en Fællesrejse til Frankrig* 8,000 Kr.
- n) Samt ekstraordinært som Støtte til et særligt *kulturelt Formaal, Støtte til Hjemmeflid* samt Tilskud til et Par *Forsamlingshuse* er ialt givet 68,700 Kr.
- Ialt er der af Fonden til disse forskellige Formaal ydet 266,275 Kr.

XV.

De Udgifter, Fonden har haft ved Indsamlingen af dens Midler Landet over og ved Administrationen her og i Sønderjylland andrager ialt i de forløbne 19 Aar kun 3 pCt. af Fondens samlede Kapital. Det har jo været en synkende Fond — hvor Arbejdet er i fuldt Sving fra den første til den sidste Dag — og Administrationen har været ret omfattende, hvad der fremgaar af alt, hvad jeg har nævnt. — Jeg skal blot lige tilføje som Eksempel

paa det store Arbejde, at skønt en meget stor Del Henvendelser — navnlig i Begyndelsen — skete *mundtlig* til og fra Fonden, har der dog været ikke mindre end over 86,000 *indgaaede Skrivelser* og over 142,200 *udgaaede Skrivelser*.

Den samlede Hjælp, som Fonden herefter har ydet til Sønderjylland, udgør ialt *ca. 12,987,500 Kr.,*
altsaa meget nær 13 Millioner Kroner.

Hertil kommer, at Fonden gennem Aarene har ydet forskellige *Laan* til en *Række Skoler i Sønderjylland* og til *sønderjydske Studerende* samt til *Etablering af nye, selvstændige Hjem i Sønderjylland* — *Laan*, der i det højeste har udgjort over 1 Million Kroner, hvoraf dog største Delen er tilbagebetalt eller eftergivet.

Ja, alt dette, jeg her har omtalt, giver vel et nogenlunde Begreb om Fondens Virke. Til Slut skal jeg kun nævne, at disse store Pengemidler er vandrede ind og ud af Fonden uden nævneværdige Klager eller Rivninger, fordi vi fra første Færd har holdt fast ved det Princip, at disse Penge, *der blev indsamlede i det gamle Land, kun turde udgives efter Indstilling af Sønderjyderne selv.*

Og Sønderjyderne havde Repræsentanter i saavel Centralkomité som i Fondens Bestyrelse, og Anvendelse af de bevilgede Midler skete i Overensstemmelse med Opraabet *gennem de sønderjydske Sammenslutninger* (Den nordslesvigske Kvindeforening, den sønderjydske Skoleforening, Sprogforeningen og Helsehjemsforeningen m. fl.) eller ved Medvirken af forskellige sagkyndige Organer (Invalidenævnet, Skolerne, Præsterne og Lægerne). Ved alle de mange Andragender om *personlig Hjælp* til Krigsramte skete Indstillingerne altid gennem de *sønderjydske Amtskomitéer*, som Fonden er megen Tak skyldig for deres store og vel ikke altid lige behagelige Arbejde gennem Aarene.

Den sjællandske
Bondestands Sparekasse

Den økonomiske Husmoder bruger
„Dan“ Margarine
Margarinefabriken „Nordslesvig“
(I. S. Eilersen)
Slotsgade 17, Haderslev. Telf. 744.
Vogn overalt i Slesvig

Carl Jørgensen

Sig det med Blomster
Central 2133 (3 Ledninger)

Sydjysk Landmandsbank
Aktieselskab
RIBE

Teilmanns Vine

Faas kun hos Købmænd

Askov Sløjdscole
Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsaldere.
Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.
Skema og Skoleplan sendes frit.
Kristine og Anders Nielsen

Rejs altid paa O.-P.-Billet

Alt Billetsalg til:
samlige Jernbaner
samlige Flyveruter
samlige Dampskibsselskaber
Turistmark til Dagskurs

Indhent alle Oplysninger og vort Program over de billige Vin-
terarrangements til Sverige, Norge, Tyskland, Schweiz og Østrig.

Oversøisk Passagerbureau

Axelborg - Axeltorv - København V.
og alle vore Filialkontorer i de større Provinsbyer

Aktieselskabet
J. C. Modeweg & Søn
København

HAMLET
den danske Cykel

GEORG JENSEN
SØLV

ØSTERGADE 40

KØBENHAVN

TELF. C. 10965

JACOB BADEN

Indehaver: HOLGER BADEN

**BOGBINDER-
ETABLISSEMENT**

Aabenraa 31, K. Central 4517

Indbinding af enhver Art
Adresse mapper

**Staalstøbegods og
Smedegods**
fra Burmeister & Wain's Staal-
støberi & Hammerværk

Repræsentanter:
V. Löwener, Vesterbrogade 9 B. Kbh. V
Telf. C. 7885. Telgr.-Adr.: Staalöwener

VERITAS

BUNKER OIL STATIONS

COPENHAGEN - ESBJERG - SONDERBURG
STOCKHOLM - FLUSHING - GOTHENBURG
HAMBURG - ROTTERDAM - ANTWERP

MANUFACTURERS OF MARINE LUBRICANTS

STOCKS AT ALL PRINCIPAL PORTS IN THE WORLD

ALFRED OLSEN & Co. LTD.

KVÆSTHUSGADE 3 - COPENHAGEN
TLF. C. 5021.

Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 140.000 Medl. 1050 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,7 Mill. Kr

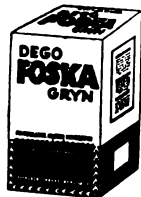
Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, København K., Telf. 383-14078

C. Clausens Dampskibsrhederi

Havnegade 4
AARHUS

Svendborg
Boghvede & Havremølle

Svendborg

Fabriken der arbejder for Dem!

WALDORFF's
PAPIR-INDUSTRI A|S

Kirkegaardsvej 25 - København S. - Tlf. 4815 (5 Ledninger)

A. Th. Andersen-Høyer

Vin en gros

Rosengaarden 12

København K.

Telefoner

9331

12204

3931

VÆVESKOLEN

„Askovhus“

Vævestuen „Askovhus“

S Ø N D E R B O R G

KAMPMANN & HERSKIND ^{A|S}

Vestergade 2 - København

Kul og Cok's Import

TELEFON

2628

VEJLE STØBEGODS

C. M. He ss' Fabrikker A/S

Alfred Benzon

København

C. 194

Halmtorvet 29.

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om Skolearbejdet og om Understøttelse gennem Amterne eller Elevforeningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
Ollerup.

Ja-men

Jmas

Kaffe

smager bedst

Handelsret
for eget indvortes Brandevind
Cort Landbrug, København 1926.
Egen Import.

Juelsminde Kuranstalt

Horsens

Hotel ALSSUND

SØNDERBORG

Telefon 70 og 352

vis a vis Slot - Park - Strand

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler
Støbegods

Tlf. 2066 - 2067 - 2068

Ladelund ^{Landbrug- og} Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts

9 do. Novbr.-Juli

8 — Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassistent.

J. C. Overgaard

Benyt

Mommark Færgen

Den korteste, smukkeste og billigste
Forbindelse til og fra Sønderjylland
og det sydlige Udland.

Telf. Over Tandslet 7824
Telf. Faaborg 11

Smith & Co. ^{A|S}

Cykler og Cykledele

en gros

ODENSE

Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9

Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid

NYLAGTE **ÆG**

stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

Folkebanken for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5

SØNDERBORG

Sparekassen for Haderslev By Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV

Støt de sønderjydske Indsamlinger

Snoghøj ^{Gymnastik- højskole} Fredericia

3 Maaneders Sommerskole

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Aktieselskabet
Glud og Marstrands Fabriker
Uplandsgade 20

DANIA
GASAPPARATER
OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Jydsk Grundejerkreditforening

Herning.

Kasseobligationer 170.318.100 Kr.

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 — Telefon 516 og 517
Skanderborg

Adda Korsetterne er landskendte

Enefabrikation:

Fredericia Korsetfabrik.

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa
„Sønderjydske Maanedsskrift“
Kr. 6.00 aarlig.

A/s **BRØDR. BRINCKER**

GREISDAL HAMMERVÆRK PR. VEJLE
Grundlagt 1867

Grebe, Forke, Spader, Roehakker, Haveredskaber, Høstleer, Ma-
skinknive, Vognaxler, Plovskær, roterende Grussorterer m. m.

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydjydske Jernbaner

Aktieselskabe

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Start Dagen med

Abild Most

Eneforhandling ved

A. W. Kirkebye

Forlang

Mogensen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos Deres Manufakturhandler.

Garanteret

sol- og vaskeægte Farver.

Bemærk

det plomberede Garantimærke.

Vælg det bedste —
det gør vi.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere.

Koh-i-noor Cigaren 25 Øre

Desuden: Mellemstør. . . 17 Øre

Lille 13 Øre

Cerut 10 Øre

Th. Damborg

Cigar- og Tobaksfabrik

NYKØBING MORS

Trædballehus

Telefon 672 . Vejle

Foreninger og Selskaber
modtages .: 4 Festsale

Nissen & From